

ТРОЦЬКИЙ Руслан Сергійович

*начальник кафедри управління підрозділами
НГУ, Київський інститут Національної гвардії
України, м. Київ
кандидат педагогічних наук*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В СТРУКТУРІ СКЛАДОВИХ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Захист суверенітету і територіальної цілісності України - найважливіша функція держави, справа всього українського народу. Реалізація цієї норми Конституції України в умовах екзистенційної воєнної загрози національній безпеці, зростання дефіциту фінансових ресурсів та дисбалансу воєнних потенціалів України та Російської Федерації обумовлює необхідність розроблення нової стратегії воєнної безпеки, яка базується на всеохоплюючій обороні України [1].

Сектор безпеки і оборони забезпечує воєнну безпеку України, яка є однією із засадничих умов реалізації права українського народу на самовизначення, збереження держави Україна та забезпечення її сталого розвитку на основі найвищих цінностей демократії, верховенства права, свободи, гідності, безпеки і процвітання громадян усіх національностей.

У 2018 р., разом з прийняттям Закону України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII, категорія «воєнна організація держави» втратила нормативне значення [2]. У зазначеному Законі замість категорії «воєнна організація держави» було запроваджено термін «сектор безпеки та оборони». Під сектором безпеки і оборони відповідно ст. 1 вказаного Закону України «Про національну безпеку України» розуміється система органів державної влади, Збройних Сил України, а також правоохоронних та розвідувальних органів, органів державної влади спеціального призначення з правоохоронними функціями, оборонно-промислового комплексу України, сил цивільного захисту, діяльність котрих постійно перебуває під цивільним демократичним контролем і відповідно до Конституції та згідно із Законами України за своїм функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від широкого спектру різноспрямованих загроз, а також громадян та громадських об'єднань, що добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України. Вочевидь, сектор безпеки і оборони України є державним утворенням, на який покладається більш широкий спектр завдань у сфері оборони та безпеки порівняно з воєнною організацією держави.

Загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони визначаються у Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України [3].

До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України,

Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику.

Сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України.

Суттєве значення у механізмі реалізації оборонної функції займає Національна гвардія України, яка має правовий статус військового формування з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України. Відповідно до Закону України «Про національну гвардію України» від 13 березня 2014 р. № 876-VII вказане військове формування призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [4].

Також Національна гвардія України бере участь у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони. При цьому до основних функцій Національної гвардії України як одного із основних компонентів Сектору безпеки і оборони належать такі: 1) захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом; 2) участь у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав; 80 Конституційне право. Муніципальне право 3) участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану; 4) участь у виконанні завдань територіальної оборони.

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, призначеним для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з іншими органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп та організацій.

У мирний час Національна гвардія України входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони.

Із введенням воєнного стану Національна гвардія України приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони, виконує завдання та підпорядковується відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [5] та Закону України «Про Національну гвардію України».

Отже, що стосується місця та ролі Національної гвардії України в структурі складових сектору безпеки і оборони, то слід зазначити, що сучасний стан національної безпеки України в умовах складної міжнародної обстановки, воєнно-політичної і суспільно-політичної обстановки в нашій країні та на її кордонах обумовлює потребу в обґрунтуванні теоретичних основ оперативного застосування Національної гвардії України, як військового формування з правоохоронними функціями, яке у мирний час входить до складу сил безпеки, а у воєнний час – до складу сил оборони.

Таким чином, на сектор безпеки і оборони України покладаються завдання пов'язані з реалізацією оборонної функції держави. Разом з тим, саме Збройні Сили України, Національна гвардія України та Державна прикордонна служба виконують функції, що відповідають передусім сутності оборонної функції. Поряд із тим, певну проблему становить відсутність уніфікованого нормативного акта, який би регламентував налагодження взаємодії між інституціями сектору безпеки і оборони у межах реалізації завдань із забезпечення оборони держави. Підпорядкування військових інституцій і правоохоронних органів різним міністерствам і органам влади є чинником, який може негативно відобразитися на їх взаємодії у процесі виконання передбачених законодавством завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента України № 121/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України».
2. Закон України № 2469-VIII «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. // ВВР. 2018. № 31. Ст. 241.
3. Закон України № 2469-Vm «Про Національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. // УК. - 2018. - № 132.
4. Закон України № 876-VII «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 р. ВВР. 2014. № 17. Ст. 594.
5. Закон України № 389-Vm «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. // ВВР. - 2015. - № 28. - Ст. 250.